
УДК 81'367.7

Арнольд Грищенко (м. Київ)

ДОДАТОК: ЗАСАДИ ПАРАДИГМАТИЧНО-СИНТАГМАТИЧНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ (СИНТАКСИЧНИЙ НАРИС) *

1. Сучасна лінгвістична метамова не тільки не уникає метафоричної інтерпретації формальної і функціональної природи одиниць, належних до різних рівнів мовної структури, а, навпаки, активно використовує її як дієвий засіб термінологічної фіксації новітніх мовознавчих понять, поява яких зумовлена дуже помітним урізноманітненням теорій, насамперед граматичних, пошуками нового бачення взаємозв'язків і взаємовідношень між універсально-мовними та індивідуально-мовними явищами.

Всупереч інтенсивному освоєнню сучасного лінгвістичного простору, який простягається за межі також метафорично трактованих „близького” й „далекого” зарубіжжя, окремі засадничі одиниці мовної структури залишаються фактично лінгвістично невизначеними. Одну з таких одиниць першорядної ваги становить, безперечно, речення, жодна з дефініцій якого не стала загальноновизнаною ні з універсального, ні з індивідуально-мовного поглядів. Відомий англійський мовознавець Ф. Палмер мав цілковиті підстави писати: „У традиційних граматиках „речення”, як і „слово”, становить базовий, але значною мірою невизначений термін. Речення просто складаються зі слів, і завдання синтаксису полягає у з'ясуванні того, які слова і в якій послідовності можуть поєднуватися, формуючи речення. Свідомості більшості людей властиве досить чітке переконання, що вони точно знають, що являє собою речення. Така впевненість зумовлена в освіченому суспільстві

---

* Цей розділ із архіву А.П. Грищенко (23.IX. 1936 – 17. XII. 2006) передав редакції журналу його син Т.А.Грищенко. Автентичність матеріалу збережено.

умінням виділяти речення на письмі, здобутим внаслідок навчання. Нормальною позначкою речення є крапка, а кома в кінці речення була б пунктуаційною помилкою. До того ж нові речення необхідно почина-ти з великої літери. Однак це не допомагає нам зрозуміти, що являє собою речення, і, звичайно ж, не служить підставою для визначення його. Справді, у школі нас навчили практичному впізнаванню речень, але не на підставі певної сукупності правил» [13: 70-71].

Відомо, що протягом дуже тривалого часу речення було заручни-ком судження як логічної категорії, формальну й реляційну природу якої визначають розмежування і взаємодія суб'єкта й предиката. Від-гомін такої інтерпретації речення досить помітний і досі, у чому пере-конують сучасні процедури формального й семантичного аналізу, за-сновані на крайній абсолютизації предиката як реченнєтвірного складника, який проектує функціонування інших конститутивних складників.

Звільненню речення від перебування в полоні судження сприяла поступова кристалізація засадничо нового розуміння його як грама-тичної одиниці-структури, у складі якої, крім суб'єкта і предиката, на-явні також інші функціонально релевантні складники, кваліфіковані на тлі перших двох як другорядні члени. Перше, найвище з рангового погляду місце серед другорядних членів, безперечно, належить додат-кові. Ю. Крістева констатує, що французький лінгвіст Дюмарсе „про-голосив нову концепцію синтаксису, зосереджену на уявленні про до-даток, яке він і розвинув, хоча його сформував ще Бозе у статті „Керування“ („Régime“) в „Encyclopédie“ [3: 225]. „Скромна хода гра-матики і лінгвістики серед блиску техніки та науки, — зазначає згадана дослідниця, — є, фактично, змарнованим часом репрезентативної фі-лософії, її таємницею та її поверхнею. Але, крім того, і її виснаженням, завершенням. Тільки на основі цього реального завершення, отже, на основі доповнення лінгвістичної сфери уявленням про додаток, апо-геєм якого є (нинішній) розвиток синтаксису, проступає сферичність її логіко-філософської основи і пропонує себе скасуванню, яке і не нехтує її” [3: 202–203].

Як зазначає Й. Шренк, виділення у XVIII ст. цього члена у струк-турі речення відчутно зруйнувало розуміння його схеми як взаємодії суб'єкта і предиката, тому що — передусім внаслідок сильного вклю-чення класів слів до синтаксису — опозиція *Nomen – Verbum finitum* не знаходила більше відповідного аналога на рівні схеми речення (*die Opposition Nomen gegen finites Verb auf der Ebene des Satzschemas kein entsprechendes Analogien mehr vorfand*) [17: 155].

2. Концепція, заснована на моделі речення як структурі, природу якої визначають формальні і семантичні зв'язки між головними і дру-горядними членами, зазнавала і зазнає критики, діапазон якої можна визначити такими межами: з'ясування окремих суперечливих конста-тацій, пов'язаних з виділенням диференційних ознак другорядних чле-нів і нечітким розмежуванням їх (наприклад, додатків і обставин) —

повне заперечення другорядних членів як семантико-синтаксичних реалій у складі речення. Розглянувши історію інтерпретації другорядних членів речення в російському мовознавстві, відомий дослідник дійшов „тривожного висновку“, тому що члени речення, тобто категорії синтаксису, двічі ототожнюються з категоріями морфології як частини мови і як форми частин мови. „Синтаксис членів речення ототожнюється з морфологією частин мови. Поняття називного відмінка виявляється рівним поняттю підмета, поняття непрямого відмінка — поняттю додатка, поняття особового дієслова — поняттю присудка, поняття прислівника — поняттю обставини“ [8: 219]. Наведене твердження містить надто перебільшений сигнал тривоги щодо ототожнення морфологічних і синтаксичних понять і категорій. Так, поняття називного відмінка іменника справді становить визначальне формальне підґрунтя вираження підмета (суб'єкта) двоскладного речення у мовах, які з погляду синтаксичної типології належать до номінативних. З погляду співвідношення між центральними й периферійними виражальними засобами частиномовна синтаксична функція прислівника справді полягає у забезпеченні функціонування обставинної ділянки у межах синтаксичного поля речення. Активне використання у сучасних синтаксичних студіях термінів на зразок англійських *adverb* (прислівник) і *adverbial* (функціональний відповідник прийменника, виражений *nominal phrase*, тобто іменною групою (фразою), яка являє собою передусім прийменниково-іменникову сполуку, функціонально співвідносну з первинною обставинною синтаксичною функцією прислівника) якраз і ґрунтується на частиномовній ідентифікації синтаксичних понять¹. Ототожнення додатка з морфологічними засобами вираження також ґрунтується на засадничих ознаках мовної дійсності, суть якої полягає в тому, що категоріальне іменникове значення предметності виступає безпосередньою підставою позначення матеріалізованих, а також ідеалізованих предметів-об'єктів. Під останніми необхідно розуміти [...] в іменникові [...] дії, процеси, ознаки тощо. Іменник — це не лише множина номінативних знакових одиниць, властивих певній мові, а й суттєво важлива когнітивна категорія. На відміну від дієслова, позначеного загальнокатегоріальною процесуальною семантикою, і

¹ Пор.: **adverb(ial)** A term used in the GRAMMATIKAL classification of WORDS to refer to a heterogeneous group of items whose most frequent function is to specify the mode of action of the VERB... SYNTACTICALLY one can relate adverbs to such QUESTIONS, e.g. as *how, where, when, and why*, and classify them accordingly, as adverbs of „manner“, „place“, „time“, etc.; but as soon as this is done the functional equivalence of adverbs, **adverb phrases**, PREPOSITIONAL PHRASES, NOUN phrases becomes apparent, e.g. A: When is she going? B: *Now I Very soon, In five minutes I Next week I When the bell rings...* The term **adverbial** is widely used as general term which subsumes of five categories. „Adverb“ is thus a word-CLASS (along with NOUN, ADJECTIVE, etc.), whereas „adverbial“ is an ELEMENT of CLOUSE structure (along with SUBJECT, OBJECT, etc.). Within adverbials, many syntactic roles have been identified, of which verb MODIFICATION has traditionally been seen as central [11:10].

прикметника як ознакового супутника іменника, він „зупиняє часовий перебіг дії-процесу“, „матеріалізує ознаку“, перетворюючи їх на „предметно“ сприймані феномени. Між планом змісту певної частини мови і її значенням для речення існує, на думку Г. Брінкманна, тісний взаємозв'язок. Саме іменник здатний репрезентувати самостійні члени речення, тому що він інтерпретує щось таке, що існує як наявне (у просторі). На дієслові ж лежить відповідальність за реалізацію інтенції речення, тому що речення відображає часовий процес, позначуваний дієсловом. „Вдаючись до значного перебільшення, можна твердити: іменник і дієслово взаємодіють, як простір і час. Іменник називає наявне, дієвість якого реалізується в часі; дієслово виражає процес, який відбувається у просторі“ [9: 213].

3. Багаторазово критикована, а то й заперечувана синтаксична модель, заснована на теорії членів речення, не втратила своєї інтерпретаційної ваги, виразно позначившись на засадах формального й значеннєвого аналізу речення, застосовуваних у сучасних лінгвістичних студіях. Ідеться насамперед про збереження поняття додатка (об'єкта) як явища формального й значеннєвого (семантико-синтаксичного) плану, яке потрапило до сучасних численних граматики з традиційної моделі другорядних членів речення, маючи для цього суттєво важливий статусний характер на тлі пов'язаних предикативним відношенням підмета (суб'єкта) і присудка (предиката). В.Г. Гак кваліфікував прямий додаток як найважливіший другорядний член речення, наголосивши на особливій ролі прямооб'єктної конструкції у французькому синтаксисі, що дає підстави окремим мовознавцям вважати додаток третім головним членом речення [2: 79].

Традиційні члени речення, а з-поміж них і додаток, опинившись на „синтаксичній поверхні“, потрапили в новітнє поняттєво-термінологічне оточення, до якого належать такі використовувані в різних сучасних граматиках поняття, як пропозиція, валентність, аргумент, актант, партиципant, семантичний (глибинний) відмінок, комплемент, поширювач, модель (зразок) речення та ін. Принагідне стисле коментування змісту згаданих понять, жодне з яких не набуло статусу чітко визначеного щодо змісту й обсягу, зумовлене потребою з'ясування стосунку до них додатка.

Логіко-філософське поняття пропозиції, первісно ототожнюване з судженням, набуло особливої „теоретичної“ популярності і практичного застосування у зв'язку з семантичним аналізом речення як відображення (позначення) певного відрізка (ситуації, стану речей) позамовної дійсності. Визначення сутнісної лінгвістичної природи пропозиції ґрунтується на тому, що вона являє собою одиницю значення, яка формує предмет повідомлення у вигляді простого розповідного речення. Аналіз пропозиції ґрунтується на з'ясуванні взаємодії між предикатом (зі значенням дії або стану) і одним або більшою кількістю імен-аргументів (або актантів) [11: 313]. Пропозицію кваліфікують також як конфігурацію змістових одиниць, які репрезентують мисленнєве

відображення так званої денотативної ситуації або „стану речей” (рос. положение дел, англ. State of affairs, нім. Sachverhalt, чеськ. Stan věcí) зі сфери дійсності. Змістові одиниці, які відображають передусім склад предметних (субстанційних) учасників ситуації, мають статус семантичних партиципantів. Предикат як центр пропозиції пов'язує партиципанти, відкриваючи для них одне або кілька вільних місць (позицій). Здатність предиката вимагати партиципantів певного типу і в певній кількості характеризують як засадничу семантичну передумову синтаксису, але впливає вона з лексико-семантичної природи конкретного предиката. Партиципанти заповнюють інтенційне поле предиката, виступаючи у відповідних семантичних ролях [15: 9-10].

Пропозитивну структуру речення характеризують як вияв семантичної сутності речення, реалізованої на засадах взаємодії таких двох явищ, як: 1) тип стану або дії, описуваний реченням (узагальнено — процес речення, асоційований передусім з дієсловом); 2) ролі партиципantів стану або дії, типовими виразами яких виступають іменні фрази, що функціонують у конструктивній єдності з дієсловами. Важливий аспект пропозитивної структури речення полягає в тому, що наявні в ньому партиципанти (учасники) належить до ядерних. Отже, зміст поняття ядерне речення впливає з обов'язкового заповнення відповідних рольових позицій виразами відповідних партиципantів. Неядерні складники супроводжують ядерну пропозитивну структуру речення [10: 292].

Існують також і інші інтерпретації пропозиції, як, наприклад: «Пропозиція — це та частина значення, яка передає саме „стан речей” у світі: Книга лежить на столі, Он поїде на юг, История не повторяється. Пропозиція — це об'єктивно повідомлюване» [5: 693]. «За допомогою імені стає можливою референція, реалізується посилання на предмети та інші номінативно позначувані явища. «За допомогою дієслова стає можливою предикація, реалізується посилання на процеси та інші дієслівно позначувані явища. Значення речення, утвореного з імені й дієслова, називається його пропозицією. За допомогою речень стає можливим позначення станів речей (або ситуацій) подібно до того, як імена позначають предмети, а дієслова — процеси. Поділ простого речення на ім'я і дієслово показує, як здійснюється яке-небудь повідомлення за допомогою речення» [12: 11].

Поняття аргумент безпосередньо пов'язане з логічним обчисленням предикатів з погляду можливого заповнення вільних n-місць при них у складі відповідних висловлень (пропозицій). Вважаючи валентність комплексним неоднорівневим явищем, Г. Гельбіг виділяє окремий її логіко-семантичний аспект і характеризує аргументи як не лексикалізовані порожні (вільні) місця ієрархічно взаємопов'язаних елементарних (ще не лексикалізованих) предикатів. Семіми предикатів відкривають певні типи порожніх місць для семічних структур іменникових сполук (Substantiv verbänden), детермінованих відповідними значеннєвими компонентами предикатних семем.

Актанти з'являються в подальшому процесі лексикалізації, синтаксизації і морфологізації. Це члени речення, тобто складники дієслова (або предиката), зумовлені лексикалізацією і реалізацією аргументів певної семної структури предиката.

Актанти заповнюють порожні (вільні) місця, передбачувані предикатними семемами, тобто стають конкретними виразниками компонентів речення, яким властиві конкретні семантико-синтаксичні функції, реалізовані на засадах єдності і взаємодії трьох згаданих перетворень [14: 16].

Однак на підставі сучасних мовознавчих досліджень не можна дійти висновків про більш-менш чітке розмежування питомої природи аргументів і актантів, а також їхнього функціонального призначення. Окремі автори обмежуються аналізом тільки аргументного оточення предиката, вираженого відповідним дієсловом (n-argument predicate), ототожнюючи кількість аргументів з валентністю дієслова. Крім того для аргументів визначають співвідношення з різними семантичними відмінками, які, на жаль, поки що не визначені ні з кількісного, ні з семантико-синтаксичного поглядів [16: 18]. Сутність актанта як синтаксичного поняття також визначають на підставі дієслівної валентності, яка фактично відповідає n-місному предикатові. Однак на тлі недиференційованого поняття аргумента обсяг поняття актанта вужчий, а зміст конкретніший. З актантами, відмежованими в семантико-синтаксичній структурі речення від обставинних компонентів (сирконстантів), асоціюють передусім учасників (співучасників) перебігу дії, позначеної дієсловом-предикатом. Актанти згідно з ієрархічною класифікацією, запропонованою Л. Теньєром, поділяють на такі різновиди: перший актант (з формального погляду виражений підметом (суб'єктом) і позначає виконавця дії); другий актант (з формального погляду виражений прямим додатком і позначає в широкому розумінні предмет, на який безпосередньо переходить дія або ж який дія певним чином охоплює); третій актант (виражений непрямим додатком і позначає предмет, на користь або на шкоду якого реалізується дія) [6: 141-142]. Л. Теньєр зазначав: „Актанти — це живі істоти або предмети, які беруть участь у процесі в будь-якій ролі, навіть у ролі звичайного статиста, і будь-яким способом, не виключаючи найпасивнішого” [6: 117].

У принагідно розглядуваному новітньому контексті додатка як другорядного члена речення формально-реляційної природи особливе місце посідає уже згадана категорія семантичних відмінків, яка набула дуже помітної теоретичної ваги як визначальна засада окремого типу граматики. Предметом граматики відмінків виступає аналіз належних до пропозиції аргументів з погляду властивих семантичних ролей. Ці ролі кваліфікують також як тематичні або мета-ролі згідно з грецьким іменником *υέμα* і назвою першої літери в ньому. Різновиди семантичних відмінків визначають не за формально-парадигматичними ознаками, які становлять природу традиційних словозмінних відмінків, властивих передусім іменним частинам мови, а за власне функціо-

нально-семантичними відношеннями, які виникають між партиципантами як безпосередніми реалізаціями аргументів дієслова-предиката, і за тими семантико-відмінковими ролями, які можна ідентифікувати на підставі відповідних відношень.

Ідентифікація типів семантичних відмінків і властивих їм семантичних ролей має дуже виразне екстралінгвістичне підґрунтя, тому що на першому плані аналізу перебувають саме позамовні реалії, а не структурно-формальні показники тих складників, які виступають реальними мовними виразниками партиципantів на так званому поверхневому синтаксичному рівні речення. Одна з характерних інтерпретацій природи функціональних відношень, позначуваних семантичними відмінками, має такий зміст: „Семантичні функціональні відношення — один з двох головних типів відношень між предикатом і його аргументами. Другий тип становлять синтаксичні відношення. Вони важливі з різних причин. З емпіричного погляду вони важливі тому, що охоплюють основну структуру подій, позначуваних дієсловом. Інакше кажучи, вони визначають план розмови про те, хто кому що зробив. Якщо, наприклад, дієслово пов'язане з аргументом-агенсом і аргументом-пацієнсом, то, зрештою, повідомляється про якісь події у світі, для вираження чого має бути вжите це дієслово. У такій події бере участь партиципant, який з власної волі (волютативно) й навмисно стимулює подію, а також меншою мірою активний партиципant, на який подія певним чином впливає. Структура події та її лінгвістичне кодування мають перебувати у певному взаємозв'язку, тому що за інших умов було б дуже складно описувати події загалом, стани речей мовними засобами. Семантично-функціональні відношення — це так звані ролі партиципantів, тому що їх можна кваліфікувати як лінгвістичне кодування ролей (подібно до ролей у виставі), виконуваних партиципантами у подіях. Отже, їм належить центральне місце у семантичній структурі речення. Вони повинні мати універсальний характер, бо для функціонування мови, передачі інформації необхідні способи кодування цих типів відношень“ [19: 76, 98].

Відомо, що поняття семантичних глибинних відмінків і заснована на них граматична теорія постали як специфічна реакція на засади трансформаційно-генеративної граматики Н. Хомського та його послідовників. Замість знаменитої формули-принципу Н. Хомського $S \rightarrow NP + VP$, у якій NP відповідає традиційній групі підмета, а VP — традиційній групі присудка, тобто рівностатусним складникам речення S, Ч. Філлмор запропонував іншу інтерпретацію, метафорично висловлюючись, „оповіщення” глибинної структури речення, а саме: S (речення) $\rightarrow$ M (модальність) + P (пропозиція). Складник речення P „розгортається” в дієслово, з яким поєднуються одна або більше відмінкових категорій, тобто $P \rightarrow V + C_1 + \dots + C_n$. На думку Ч. Філлмора, „значення відмінків являють собою множину універсальних, можливо, природжених, понять, що ідентифікують деякі типи суджень, на які здатна людина з уваги на навколишні події, — судження про речі такого типу, як „Хто зро-

бив щось“, „З ким щось трапилось», „Що зазнало якоїсь зміни» [7: 404-405]. Ч. Філлмор вважає можливим ідентифікувати такі семантичні глибинні відмінки: Агентив (А) — відмінок зазвичай живого ініціатора дії, позначуваної дієсловом; Інструменталіс (І) — відмінок неживої сили або предмета, залученого до дії або стану, позначеного дієсловом, як її причина; Датив (D) — відмінок живої істоти, яка зачіпає дію або стан, позначені дієсловом; Фактитив (F) — відмінок предмета або істоти, які виникають внаслідок дії або стану; Локатив (L) — відмінок, що характеризує місце перебігу або просторову орієнтацію дії або стану, позначуваних дієсловом; Об'єктив (O) найнейтральніший з семантичного погляду відмінок, відмінок чого-небудь, що можна позначити іменником, роль якого у дії або стані визначає семантична інтерпретація самого дієслова. Об'єктив властивий тільки назвам предметів, які охоплюють стан або дію, ідентифіковані дієсловом. Автор застерігає від сплутування Об'єктива як семантичного відмінка ні з поняттям прямого додатка, ні з назвою поверхневого відмінка, що є звичайним синонімом акузатива [7: 405-406].

Практика дослідницької розбудови теорії семантичних відмінків у працях багатьох авторів, виконаних з використанням фактів типологічно різних мов, засвідчила можливість конкретизації гіпотези про релевантність семантичних функцій, які відображають участь (або ролі) денотатів відповідних аргументів у ситуації, описуваній предикацією, у якій вони виступають.

Однак згадану можливість супроводжують і досить вагомі дискусійно-проблематичні аспекти. Так, у складі відмінків, виділених Ч. Філлмором, наявний Локатив, якому за властивим йому значенням обставини не властива функція актанта (партиципанта) ситуації, хоч з погляду аргументної структури пропозиції відповідний її компонент має припредикатну реляційну природу. На відміну від граматичних (поверхневих) семантичних відмінків залишаються кількісно невизначеною, по-різному трактованою різними дослідниками категорією. Ідеться про співвідношення між такими важливими характеристиками цих відмінків, як специфіка (specifity) і множинність (multiplicity). Під специфікою розуміють розрізнення, диференціацію загального поняття семантичного відмінка з погляду функціонування конкретних специфічних відмінків, як, наприклад, модифікацій Об'єктива (Objective case), розрізнення живих і неживих агентів динамічних і нединамічних реципієнтів, вольових і невольових реципієнтів, контрольованих і неконтрольованих станів речей (ситуацій) тощо. Протилежною щодо специфіки є множинність — об'єднання інтуїтивно розрізняваних відношень під однією назвою відмінка або ж виділення так званих супервідмінків, як, наприклад, причина (Cause), джерело (Source), ціль (Goal), пацієнт (Patient), простір (Space), час (Time). Супервідмінок Cause поділяють на Intentional Cause і Unintentional Cause, перший з яких у свою чергу реалізує підтипи Agent і Instrument [18: 111–113].

На матеріалі української мови І.Р. Вихованець виділив такі семантичні функції іменників-аргументів, співвідносні з семантичними відмінками: діяч („залежить від предиката із значенням дії і позначає семантему живого виконавця дії”: Батько саджає деревце); адресат („залежить від предиката зі значенням дії або стану і вказує на живий предмет, якого стосується названа предикатом дія або стан”: Андрій придбав автомобіль; Автор подарував мені книжку); експерієнсив („носій фізіологічного або психологічного стану”: Хлопчиківі подобається картина; Розвідник знає місцевість); об’єкт („підпорядковується предикатові зі значенням дії або стану і позначає семантему істоти або живого предмета, на які спрямована дія або стан”: Солдат згадує домівку); результатив („підпорядковується предикатові зі значенням дії і стосується семантеми неживого предмета або істоти, що виступають як результат дії”: Поет написав книгу; Мати народила сина); знаряддя („залежить від предиката дії і кваліфікує семантему неживого предмета, за допомогою якого виконується дія”: Жінка розкріює тканину ножицями); засіб („залежить від предиката зі значенням дії і кваліфікує семантему неживого предмета”, використуваного для виконання дії: Хату побудували з цегли); носій фізичного стану („характеризує семантему неживого предмета або істоти, що перебуває в певному фізичному стані”: Дерево всохло; Дівчина гарна); носій всеохоплюючого фізичного стану („вказує на все (або дуже широке) оточення, на всю сукупність предметів у навколишньому середовищі”: Весна; Ніч; Смеркає); ідентифікатив („вказує на істоту або неживий предмет, який денотативно ототожнюється з іншою істотою або неживим предметом”: Зевс — це Юпітер); компонентив („кваліфікує семантему неживого предмета або істоти”, належної або неналежної до сукупності (класу) предметів: Оксен солдат); композитив („характеризує семантему неживого предмета або істоти, які включають або виключають певні підкласи”: Іван студент); локатив („вказує на місцеположення, шлях руху, вихідний і кінцевий пункт руху”: Хлопчик сидить за столом; Ми йшли через ліс) [1: 40-41].

Позамовна дійсність незбагнено перевищує за різноманітністю властивих їй виявів виражальні (лексичні й синтаксичні) можливості мови, у зв’язку з чим завжди можливі не охоплювані мовним фокусом, „позакадрові“ різновиди відношень матеріального й духовного світу, для позначення яких „не знайдено ще“ або й не буде „знайдено слова“. Це, очевидно, стосується також і семантичних відмінків. І.А. Мельчук вважає, що існує сорок можливих локативних відмінків, кожний з яких може претендувати на об’єднання у межах семантичного відмінка — локатива [4: 336].

Широко вживаний у сучасних синтаксичних студіях термін компонент становить один з прикладів „лінгвістичного різночитання”, тобто неоднозначного використання його для позначення компонентів речення. Так, одна з інтерпретацій змісту цього терміна полягає в тому, що він виступає у структурі речення складником, асоційованим з за-

вершенням дії, позначуваної дієсловом. У найширшому сенсі комплемент кваліфікують як дуже загальне поняття, що охоплює всі можливі поширювачі предиката, причому як валентно зумовлені (обов'язкові), так і валентно незумовлені (необов'язкові).

1. *Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Русанівський В.М.* Семантико-синтаксична структура речення. — К., 1983. — 219 с.
2. *Гак В.Г.* Теоретическая грамматика французского языка. Синтаксис. — М., 1986. — 220 с.
3. *Крістева Ю.* Полілог. — К., 2004. — 480 с.
4. *Мельчук И.А.* Курс общей морфологии. — М.; Вена, 1998. — Т.ІІ. — 543 с.
5. Современный русский язык / Под общей редакцией Л.А. Новикова. — СПб, 1999. — 855 с.
6. *Теньер Л.* Основы структурного синтаксиса. — М., 1988. — 653 с.
7. *Филлмор Ч.* Дело о падеже // Новое в зарубежной лингвистике. — М., 1981. — Вып. X. — С. 369–530.
8. *Холодович А.А.* Проблемы грамматической теории. — Л., 1979. — 304 с.
9. *Brinkmann Henning.* Die deutsche Sprache. Gestalt und Leistung. — Pedagogischer Verlag Schwann, 1962. — 654 S.
10. *Brown K. and Miller J.* Syntax: A Linguistic Introduction to Sentence Structure. — London and New York, 1996. — 382 p.
11. *Crystal David.* A Dictionary of Linguistics and Phonetics. — Blackwell Publishers, 1997. — 426 p.
12. *Eisenberg Peter.* Grundriß der deutschen Grammatik. Band 2: Der Satz. — Stuttgart — Weimar, 2004. — 564 S.
13. *Frank Palmer.* Grammar. — Penguin Books, 1978. — 200 p.
14. *Heibig Gerhard.* Valenz — Satzglieder — Semantische Kasus — Satzmodelle. — Leipzig, 1982. — 106 S.
15. *Mluvnice češtiny (3).* Skladba. — Praha, 1987. — 741 S.
16. *Saloni Zygmunt.* Obligatory and optional arguments // International Journal of Slavic Languages and Poetics, vol. XXXIII. — 1986. — P. 17–25.
17. *Schrenk Josef.* Einfache und gefügte Sätze slavischer Schriftsprachen. Analyse und der Stellung. — München, 1968. — 271 S.
18. *Somers H.L.* Valency and Case in Computational Linguistics. — Edinburgh, 1987. — 328 p.
19. *Van Valin R.D.* Functional Relations // Concise Encyclopedia of Syntactic Theories. — Pergamon, 1996. — P. 459.

Arnold Hryshchenko (Kyiv)

ADDENDUM: PRINCIPLES PARADIGMATICALLY
SYNTAGMATIC-OPERATION (SYNTAX SKETCH)